

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.2\(58\).71-81](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.2(58).71-81)
УДК 657.37

Шевря Я.В., Даньків Й.Я., Ганусич В.О.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ У СИСТЕМІ ІНФОРМАЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин ефективне стратегічне управління є основою сталого розвитку діяльності підприємства у довгостроковій перспективі. Для зовнішніх користувачів фінансової звітності прийняття стратегічних рішень також є запорукою ефективності та гарантування рентабельності здійснення інвестицій чи налагодження співпраці між суб'єктами господарювання. Тому дослідження, спрямовані на розробку і удосконалення бухгалтерського обліку, економічного аналізу та фінансової звітності, як інформаційних джерел для розрахунку комплексних аналітичних і стратегічних показників на сьогодні є дуже актуальними і дозволяють підприємству та зацікавленим користувачам вірно обирати і реалізувати на практиці ефективну стратегію господарювання і прийняття рішень. Це у свою чергу ставить нові вимоги до організації і методики визначення та розкриття переліку ключових показників на основі бухгалтерської звітності, економічного аналізу і прогнозованої інформації. Агреговані та аналітичні ключові показники визначають якість прийняття стратегічних управлінських рішень у поєднанні з достовірною інформацією ретроспективного характеру як для підприємства так і для зовнішніх користувачів фінансової звітності.

Ключові слова: фінансова звітність, бухгалтерський облік, економічний аналіз, інформаційне забезпечення, зовнішні користувачі фінансової звітності, прийняття стратегічних рішень.

Постановка проблеми. Прийняття стратегічних рішень вимагає розширеного та специфічного інформаційного забезпечення інформаційних потреб користувачів, тому слід використовувати комплексний інтегрований підхід та ефект синергії, результати яких повинні визначатися у процесі поєднання стратегічно орієнтованої системи організації і ведення бухгалтерського обліку та складання і подання фінансової звітності, системи перспективного аналізу у процесі управління та механізму обґрунтування альтернативних, вибору і прийняття ефективних стратегічних рішень. Ключовим способом досягнення такого ефекту є гнучкий підхід до вибору джерел інформаційного забезпечення для стратегічного управління діяльністю підприємства, і він повинен гармонізувати загальноприйняті елементи методу бухгалтерського обліку, принципи складання та подання фінансової звітності, якісні характеристики обліково-звітної інформації з основними

складовими та вимогами до інформаційного забезпечення прийняття рішень стратегічного характеру. Таке інформаційне забезпечення суттєво підвищує якість прийняття стратегічних рішень. Слід зауважити, що придатність визначених прогнозних показників на основі елементів фінансової звітності для прийняття стратегічних рішень у такому випадку призводитиме до того, що вони не будуть у повній мірі відповідати традиційним якісно-

інформаційним характеристикам облікової інформації, так як така інформація носитиме прогнозний, імовірнісний, розрахунковий характер і базуватиметься на професійних судженнях та обліково-аналітичних оцінках і розрахунках. Для вирішення наведеної проблеми зусилля науковців та практиків необхідно спрямувати на гармонізацію інформаційних потреб користувачів, які приймають довгострокові рішення в межах стратегічного менеджменту та вимог до фінансової звітності та її аналізу, які дозволяють забезпечити прийняття стратегічних управлінських рішень.

Актуальність та цілі статті. Ефективність прийнятих стратегічних управлінських рішень неодмінно визначається інформаційною базою, що використовувалася для аналізу, обґрунтування та прийняття рішення. Процес прийняття стратегічних управлінських рішень ґрунтується на даних фінансової звітності, показники якої не відповідають, у повній мірі, всім інформаційним

© Шевря Я.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Даньків Й.Я., к.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Ганусич В.О., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

запитам користувачів, не містять всієї репрезентативної, актуальної та релевантної для прийняття управлінських рішень інформації про діяльність підприємства. У зв'язку з цим актуальними є дослідження, спрямовані на підвищення якості фінансової звітності та удосконалення функції комплексного і спеціалізованого аналітичного інформаційного забезпечення для прийняття стратегічних управлінських рішень зовнішніми користувачами та менеджментом підприємства. Підвищення якості фінансової звітності, її гармонізація та відповідність методам економічного аналізу і прогнозування повинні підвищити якісні характеристики фінансової звітності та надати переваги національним підприємствам і зовнішнім користувачам у процесі прийняття стратегічних рішень і залучення зовнішніх інвестицій.

Мета дослідження – обґрунтувати комплексний взаємозв'язок стадій інформаційного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень на основі економічного аналізу фінансової звітності та дослідити їх вплив на ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів фінансової звітності і менеджменту підприємства при прийнятті ними стратегічних рішень.

Невід'ємною складовою стратегічного управління є тісний зв'язок з системою бухгалтерського обліку, економічного аналізу та фінансової звітності, які забезпечують цифровий опис бізнес-процесів та формують масив інформації для подальших розрахунків, вимагаючи змін у напрямку їх уніфікації, а саме:

- забезпечення підприємства інформацією про тенденції розвитку та оцінку змін попиту і пропозиції на ринку, цінову політику, частку ринку, що у кінцевому випадку призведе до фактичної спрямованості оперативних управлінських і маркетингових рішень на забезпечення стабільності обраної стратегії підприємства;

- розробки ключових показників ефективності, які будуть визначальними у процесі прийняття стратегічних рішень та ґрунтуватимуться на відповідних досягнутих і прогнозних показниках, що наведені у формах бухгалтерської звітності (фінансової та управлінської);

- визначення системи та методів обробки аналітичних показників у системі обґрунтування і прийняття стратегічних управлінських рішень;

- використання методів моделювання і побудови факторних моделей, що дозволять визначити наслідки прийнятих стратегічних рішень, і за необхідності, їх поточного або стратегічного коригування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових досліджень з проблем фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення прийняття стратегічних рішень користувачами показує високий інтерес до даної проблеми. Проведений аналіз наукових джерел показує, що діючі теоретичні, організаційно-методичні та методологічні положення потребують адаптації відповідно до впливу нових факторів і вимог на процес оцінки, аналізу, обґрунтування і прийняття стратегічних рішень користувачами в ринковому середовищі в Україні та скорочення відставання теорії від практики прийняття стратегічних рішень в сучасних умовах. Актуальними щодо дослідження наведених проблем є праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Бернстайн Л.А., Бланк І.О., Брігхем Ю., Джеймс К. Ван Хорн, Джон М. Вахович, Гапенські Л., Голов С.Ф., Карлін Т.Р., Коробов М.Ф., Костюченко В.М., Купалова Г.І., Лахтіонова Л.А., Петрук О.М., Хегарті Т., Хоудхурі Ф., Швець В.Г. та інші. Вагомий внесок для формування методичних і практичних засад удосконалення інформаційного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень на основі показників фінансової звітності здійснили такі вчені, як: Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Герасимович А.М., Даньків Й.Я., Єфіменко В.І., Кірейцев Г.Г., Корінько М.Д., Крупка Я.Д., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Лінник В.Г., Ловінська Л.Г., Лучко М.Р., Малюга Н.М., Мец В.О., Мних Є.В., Нападовська Л.В., Остап'юк М.Я., Палій В.Ф., Пархоменко В.М., Петрик О.А., Пушкар М.С., Савчук В.Т., Сопко В.В., Чумаченко М.Г., Шевчук В.О. та інші. Не применшуючи наявні теоретичні та практичні надбання науковців, слід звернути увагу на проблеми інформаційного забезпечення користувачів при прийнятті ними стратегічних рішень на основі аналізу показників фінансової звітності і констатувати недостатність методичного забезпечення та наукового обґрунтування практичних рекомендацій для їх вирішення.

Методологічною основою дослідження є діалектична теорія пізнання, системний підхід в частині вивчення теоретичних підходів до розуміння фінансової звітності та її аналізу в системі інформаційного забезпечення прийняття стратегічних рішень. У процесі обґрунтування комплексних взаємозв'язків фінансової звітності, економічного аналізу та стадій прийняття стратегічних управлінських рішень користувачами використані загальнонаукові методи теорії пізнання, порівняння та аналітичні розрахунки.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем інформаційного забезпечення прийняття

стратегічних управлінських рішень користувачами на основі показників фінансової звітності та їх аналізу, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів, періодичні та монографічні фахові видання, законодавчі та нормативні документи України, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Опис основного матеріалу дослідження. Для кращого розуміння та встановлення ролі обліково-звітної інформації у системі інформаційного забезпечення прийняття стратегічних рішень визначимо обліковий зміст стратегічного управління і його складові відповідно до сучасного бачення. Отже, стратегічне управління (стратегічний менеджмент) можна визначити як процес управління діяльністю підприємства, який спрямований на аналіз та оцінку діяльності підприємства, формування і затвердження основних стратегічних цілей для забезпечення ефективності господарської діяльності в довгостроковій перспективі. Розробка облікової моделі стратегічного управління діяльністю підприємства і прийняття рішень включає п'ять основних етапів:

- аналіз варіантів альтернативних стратегічних рішень;
- обґрунтування одного з обраних варіантів та детальний цифровий опис усіх бізнес-процесів, що з ним пов'язані;
- спрямування сукупності управлінських дій на досягнення економічного обґрунтування стратегічних результатів від практичного впровадження обраного варіанту альтернативного рішення;
- оцінка ефективності прийняття стратегічного рішення;
- контроль відповідності досягнення фактичних показників діяльності підприємства прогнозним показникам у межах обраної стратегії.

Розглядаючи фінансову звітність як інформаційну систему, що забезпечує прийняття стратегічних рішень, необхідно враховувати те, що її показники не забезпечують абсолютну точність даних про господарську діяльність підприємства, оскільки базуються на професійних судженнях і припущеннях, різних облікових оцінках, суттєвості тощо. Тому приймаючи рішення, користувачі повинні усвідомлювати, що показники фінансової звітності як інформаційна основа для економічного аналізу, визначають лише напрямки і тенденції

розвитку об'єктів дослідження, що можуть бути використані для обґрунтування і прийняття рішень. Виходячи з цього, розглядати бухгалтерський облік та фінансову звітність як основу інформаційної системи, що забезпечує прийняття стратегічних рішень користувачами (інвесторами), неможливо без обґрунтування важливості економічного аналізу та аналітичної обробки показників фінансової звітності на перспективу.

З цього приводу, Олійник О.В. зазначає, що економічний аналіз займає проміжне місце між збором інформації та прийняттям управлінських рішень, тому його комплексність, глибина й ефективність багато в чому залежать від обсягу і якості інформації, що використовується [1, с. 57].

На думку Лазаришиної І.Д. [1, с. 113-118], зростання функціональної якості економічного аналізу в умовах перехідної економіки визначається дотриманням якісних характеристик корисності аналітичної інформації, таких як суттєвість, достовірність, релевантність, репрезентативність (повне розкриття), прозорість. На концептуальних засадах корисності слід базувати теорію, методологію та практику економічного аналізу [5, с. 22-23].

Як показує досвід Болгарії [6, с. 238], згідно з їх теорією, бухгалтерський облік визначається як специфічна форма економічного аналізу, яка постійно удосконалює синтез та аналіз даних вартості фірми, де незалежно і першочергово відображаються (зводяться) вихідні дані, в результаті чого здійснюється їх обробка (систематизація), обчислення агрегатних економічних показників або подальша інтерпретація (роз'яснення) змісту синтезованих звітів крізь облікові вимірники.

У нашому дослідженні ми використовуємо подібний підхід, визначаючи економічний аналіз як складову бухгалтерського обліку в частині аналізу фінансової звітності та розглядаємо його як аналітичну складову інформаційного забезпечення прийняття стратегічних рішень користувачами фінансової звітності. Можна підсумувати, що бухгалтерський облік та фінансова звітність розглядаються вченими як інформаційна система, що задовольняє потреби користувачів у процесі прийняття рішень на мікрорівні, а економічний аналіз забезпечує їх аналітичне обґрунтування, базуючись на аналізі показників фінансової звітності. Зокрема, приймаючи інвестиційні рішення, користувачу необхідно розробити інвестиційний проект¹, який збереже інвестиції та

¹ Інвестиційний проект – документ, який містить необхідні аналітичні розрахунки та обґрунтування, що підтверджують доцільність здійснення інвестиційної

діяльності з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробничу та соціальну сфери [56].

забезпечить досягнення вимог користувача, заданий рівень прибутку та приріст вкладеного капіталу. В процесі обґрунтування рішень необхідно також провести аналіз ключових показників, що пов'язані з поставленими цілями та завданнями (стратегією дій) відповідно до положень інвестиційного проекту [2, с. 23].

Виходячи з вищенаведеного, можна стверджувати, що успіх інвестора при підготовці та реалізації інвестиційного проекту, залежить від якості аналізу достовірних джерел інформації, прогнозування показників та інформаційного забезпечення стадій прийняття рішень.

Теорія прийняття рішень детально розглянута у дослідженнях Хендріксена Є.С. та Ван Бреди М.Ф., де автори визначають взаємозв'язок між прийняттям рішень та бухгалтерським обліком, який реалізується через те, що:

- бухгалтерський облік – це процес ідентифікації, вимірювання і передачі економічної інформації, яка дозволяє здійснити оцінку і приймати рішення користувачами цієї інформації;

- функція бухгалтерського обліку визначається забезпеченням кількісної інформації (переважно фінансової) про економічні одиниці, призначеної для прийняття економічних рішень;

- роль фінансової звітності в економіці полягає в забезпеченні інформацією, корисною для прийняття ділових та економічних рішень [1, с. 129-130].

На нашу думку, бухгалтерський облік, економічний аналіз, фінансова звітність та процес прийняття рішень тісно пов'язані між собою, про що свідчить мета ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та проведення економічного аналізу. Зокрема, основною спільною рисою для них є забезпечення інформацією користувачів, що приймають рішення.

Цільова спрямованість дій, операцій чи господарських процесів на підприємстві визначається його керівництвом або менеджментом за допомогою прийняття або відхилення різних (управлінських, економічних, стратегічних, інвестиційних) рішень. Необхідність прийняття рішення зумовлюється намірами користувачів досягнути бажаного економічного ефекту чи результату. Тому, прийняття рішення можна визначити як процес аналізу інформації суб'єктами прийняття рішень (користувачами), в результаті якого визначаються дії та заходи, що необхідні для розв'язання поставлених завдань, вирішення проблем та досягнення очікуваного економічного ефекту (результату).

Можна погодитися з думкою Нідлза Б. [1, с. 174], що облікова інформація є основою для реалізації трьох функцій: планування, контроль та

оцінка. Оцінка як функція бухгалтерського обліку, розглядається як процес вивчення усієї системи прийняття рішень з метою її покращення на основі інформації, яка може міститися в звітах, складених на основі бухгалтерської інформації.

Специфіка прийняття стратегічних рішень на основі даних фінансової звітності передбачає узагальнення облікових даних, їх систематизацію у формах фінансової звітності, вибір методів економічного аналізу, прогнозування і бюджетування діяльності підприємства для того, щоб задовольнити інформаційні запити користувачів. За результатами проведеного дослідження можна встановити, що обґрунтування та прийняття стратегічних рішень на основі національної фінансової звітності ускладнюється:

- недостатністю інформаційного забезпечення про економічний зміст господарських операцій в минулому та поточному періоді [3, с. 15];

- недосконалістю та низькою інформативністю фінансової звітності, що не може у повній мірі задовольнити інформаційні потреби зовнішніх користувачів;

- диференційованістю методів економічного аналізу, за допомогою яких проводиться аналіз фінансової звітності для отримання додаткового інформаційного забезпечення в ході прийняття стратегічних рішень;

- низьким рівнем бюджетування та прогнозування на підприємствах України, що ускладнює можливість визначення майбутніх напрямів розвитку господарських явищ та процесів.

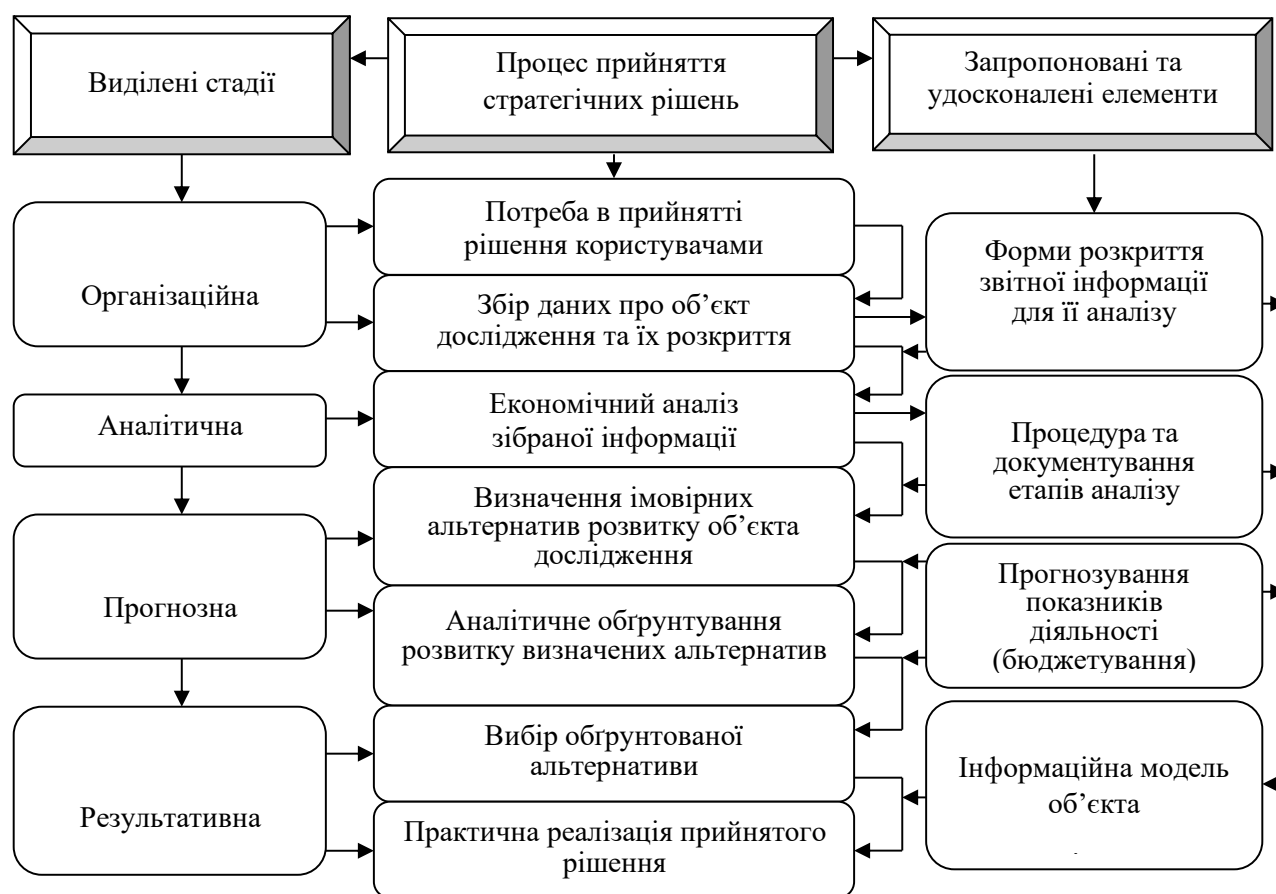
Процес прийняття рішень зовнішніми користувачами на основі даних фінансової звітності підприємства слід визначати як розробку, оцінку та вибір найкращої з усіх можливих альтернатив розвитку об'єкта дослідження, що підлягає оцінці за допомогою використання евристичних та інших методів генерації варіантів обґрунтування і прийняття стратегічних рішень користувачами. Такий підхід визначає не лише вибір однієї із наявних альтернатив, а й комплексну характеристику об'єкта дослідження на основі розробки, оцінки та обґрунтування нових альтернатив.

Доцільно, з цього приводу, навести думку Хендріксена Є.С. та Ван Бреди М.Ф., які зазначають, що підвищення якості інвестиційних рішень та зниження витрат на обробку інформації може бути досягнуто шляхом створення моделей інвестиційних рішень, які б використовували доступну для інвесторів інформацію та алгоритм їх дій [1, с. 144].

Розробка моделей прийняття рішення зовнішніми користувачами залежить від їх груп та ускладнюється рядом обмежень на практиці, з

урахуванням різних професійних суджень. Виходячи з цього, можна обґрунтувати основні стадії процесу прийняття рішень зовнішніми користувачами і запропонувати їх комплексне інформаційне забезпечення на основі доступних для таких груп користувачів даних. Неоднозначність розвитку об'єкта дослідження вимагає спрямувати його у напрямі, що забезпечить отримання бажаного результату. Тобто, виникає необхідність прийняття рішення, що потребує збору, узагальнення та накопичення інформації про об'єкт дослідження і його розвиток. Така інформація накопичується у вигляді цифрових та лінгвістичних даних регламентованої або довільної форми, а саме

у вигляді форм фінансової звітності, положень облікової політики підприємства та додаткової інформації, що пов'язана з об'єктом дослідження. Тому, розглянемо стадії процесу прийняття рішень, що ґрунтуються на аналітичній обробці даних фінансової звітності, враховують інформаційні потреби її користувачів для забезпечення ефективного управління економічними процесами підприємства та отримання бажаного результату суб'єктами прийняття рішень. Запропонований підхід з організації та методики комплексного інформаційного забезпечення виділених стадій прийняття стратегічних рішень користувачами наведено на рис. 1.

Рис. 1. Комплексне інформаційне забезпечення виділених стадій прийняття стратегічних рішень користувачами

Запропонований комплекс дій є спробою побудови цілісної моделі інформаційного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень, що складає основу для удосконалення інформаційного забезпечення користувачів та підвищення інформативності фінансової звітності на основі додаткового розкриття релевантних даних у формах фінансової звітності. Для практичної реалізації наведеного підходу розроблені форми розкриття звітної

інформації, придатні для її аналізу (організаційна стадія), запропонована процедура та документальне оформлення етапів аналізу і прогнозування показників фінансової звітності (аналітична та прогнозна стадії), що дало змогу сформувати інформаційну модель об'єкта дослідження (результативна стадія), яка забезпечує сприятливі умови для практичного застосування методів генерації варіантів обґрунтування та прийняття стратегічних рішень зовнішніми користувачами.

Наведене дає змогу сформуванню комплексне інформаційне забезпечення стадій обґрунтування і прийняття рішень та сприяє підвищенню якості результатів аналізу фінансової звітності, забезпечує одержання достовірної звітно-аналітичної інформації користувачами, дозволяє обґрунтувати та використати резерви підвищення ефективності прийняття стратегічних рішень на основі фінансової звітності [8, с. 96].

На етапі збору інформації якість даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності як основи інформаційного забезпечення стадій прийняття рішень зовнішніми користувачами, визначає достовірність, обґрунтованість, оптимальність та ефективність прийняття економічних рішень. Тому із всієї інформаційної сукупності необхідно обирати дані, що характеризують об'єкт дослідження та задовольняють потреби суб'єкта прийняття рішення. Це здійснюється за допомогою розкриття обліково-економічної інформації у спеціальних формах та з використанням обґрунтованих аналітичних методів. Вибір джерел інформації зовнішніми користувачами обмежується формами фінансової звітності та визначається якістю і досконалістю ведення бухгалтерського обліку, суцільністю відображення всіх господарських операцій у фінансовій звітності підприємства. Як правило, зовнішні користувачі віддають перевагу підприємствам, у яких побудована і взаємоузгоджена система бухгалтерського та управлінського обліку і звітності, розвинута система бюджетування, які можуть допомогти користувачам правильно оцінити перспективи розвитку підприємства та прийняти власні рішення.

Фундаментальною основою для оцінки та прийняття рішень зовнішніми користувачами є етап аналітичної обробки показників фінансової звітності. Ділове рішення, в рамках доцільності його прийняття, визначає необхідність оцінити розвиток основних показників діяльності підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі, в результаті чого, аналітичні процедури економічного аналізу тісно пов'язані з процесом бюджетування на підприємстві. Залежно від змісту зібраних даних та особливостей об'єкта дослідження, обирається методика та здійснюється аналіз джерел інформації, визначається поведінка та тенденції розвитку об'єкта дослідження в минулих, поточному та майбутніх періодах. Для забезпечення обґрунтування та підтримки прийняття правильного рішення, економічний аналіз слід розглядати як аналітичний процес, в якому необхідно виділити такі інфраструктурні елементи:

- організація процесу узагальнення, систематизації, групування, зберігання та передачі

достовірних обліково-звітних даних для їх аналізу;

- організація, підготовка та розкриття інформації за допомогою бюджетних, бухгалтерських та управлінських форм звітності і їх аналіз;

- методика вибору ефективних прийомів та інструментарію фінансово-економічного аналізу, що найефективніше забезпечує отримання достовірних інформативних показників, придатних для прийняття рішень;

- обґрунтування переліку основних агрегованих, системних та результативних фінансових показників, детермінованих факторних моделей, бюджетних взаємоузгоджень, що відповідають поставленій меті та основним завданням аналізу (показники, які допоможуть аналітично обґрунтувати та прийняти або відхилити рішення);

- формування результатів аналізу у вигляді висновків та пропозицій.

Класифікація стадій економічного аналізу проведена для ефективного прогнозування та прийняття рішення і вимагає розглянути його як основу аналітичного обґрунтування прийняття рішень на всіх його стадіях. Виходячи з обґрунтованих пропозицій, аналіз фінансової звітності необхідно розглядати як процес перетворення даних фінансової звітності в аналітичну інформацію, релевантну для прийняття рішень, що потребує належної організації та вибору відповідних методів аналізу. Це дало змогу обґрунтувати мету (надати користувачам додаткову інформацію для обґрунтування і прийняття стратегічних рішень) та виділити, в межах системи інформаційного забезпечення прийняття рішень, етапи аналізу фінансової звітності, такі як організаційний (підготовка до аналізу, збір інформації та форми її розкриття), методичний (методика аналітичної обробки та прогнозування показників діяльності підприємства) та результативний (формування достовірного аналітичного забезпечення суб'єктів прийняття рішень). Сукупність основних складових аналітичного процесу тісно переплітається та розглядається в єдності з процесом прийняття рішення користувачами фінансової звітності.

Етап розробки імовірних альтернатив розвитку об'єкта дослідження базується на узагальненій та проаналізованій звітній інформації, забезпечуючи основу для розгляду можливих альтернатив та тенденцій розвитку показників об'єкта дослідження у майбутніх періодах. Обґрунтування альтернативних рішень та аналіз прогнозних даних надає можливість обрати найбільш реальні з імовірних напрямків розвитку об'єкта дослідження. На основі проведеного аналізу оцінюється

доцільність впровадження рішень та обґрунтування результатів, які можуть бути отримані внаслідок їх практичної реалізації. Оскільки облікова інформація та показники фінансової звітності повинні відповідати принципу придатності для прогнозування, то вони повинні бути спрямовані на прийняття стратегічних економічних рішень і ґрунтуватися на розробці функціональної карти прогнозних показників. Обґрунтування таких показників є фундаментальною основою, яка формується на основі аналізу динамічних та статичних бюджетів, фінансової звітності підприємства тощо. Виходячи з вищенаведених пропозицій, організація та методика економічного аналізу визначається залежністю від рівня бюджетування на підприємстві та здійснюється на таких рівнях:

а) аналіз ретроспективних показників діяльності підприємства, які характеризують його діяльність в минулих періодах та на момент початку розробки інформаційного забезпечення стадій прийняття рішень; базою для проведення такого аналізу є форми фінансової звітності;

б) аналіз та оцінка значень прогнозних фінансових показників на період короткострокової та довгострокової перспективи; основним джерелом для такого аналізу є система фінансових (бюджетний баланс та звіт про фінансові результати) та частково операційних бюджетів. Допоміжним елементом системи бюджетування, або за умови її відсутності, є екстраполяція показників, що відображені у фінансовій звітності, а також розрахункових аналітичних показників, отриманих на першому рівні аналізу (екстраполяція відносних значень результативних показників і коефіцієнтів, що необхідні для аналізу та прийняття рішень);

в) поточний аналіз та оцінка відхилень між фактичними та бюджетними показниками на основі гнучких бюджетів та проміжної фінансової звітності.

Наведена класифікація відводить основну роль фінансовій звітності як основі, за допомогою якої зовнішні користувачі оцінюють минулі події, прогнозують показники майбутнього розвитку об'єкта дослідження та визначають ступінь відповідності бюджетних даних фактично досягнутим результатам. Такий підхід надає можливість захистити інформаційні потреби зовнішніх користувачів завдяки контрольній функції аналітичного обґрунтування прийняття рішення. Удосконалення інформаційного забезпечення стадій процесу прийняття рішень, на цьому етапі, передбачає запропонувати на розгляд суб'єкта управління інформаційну базу даних, яка описує об'єкт дослідження, альтернативи його

розвитку та окреме їх контрольно-аналітичне обґрунтування. Необхідним тут є також обґрунтування переліку ключових показників, що використовуються для прийняття стратегічних рішень та бюджетування майбутньої діяльності підприємства.

Проведений аналіз вітчизняної та міжнародної наукової думки свідчить про розвиток економічного аналізу у напрямку цільового аналізу, що проводиться для задоволення потреб зацікавлених користувачів (stakeholder's analysis). Зокрема, Сорокін М. [1, с. 28], у своїй статті наводить думку Є. Хелферта, які сходяться на тому, що існує три основні групи зацікавлених користувачів, що мають найбільше значення та інтереси яких необхідно задовольняти першочергово: менеджери (ефективність діяльності), власники (рентабельність власного та інвестованого капіталу), кредитори (довгострокова ліквідність, платоспроможність, рентабельність активів). Всі інші групи користувачів також мають важливе значення, однак, задоволення їх інтересів обмежується використанням публічних джерел інформації. Задоволення ж інформаційних потреб основних груп користувачів може здійснюватися через спеціалізовані і модельовані форми та джерела фінансової інформації, управлінські дані, не фінансову інформацію тощо.

Отже, розгляд основних стадій процесу прийняття рішення з позиції зовнішніх користувачів передбачає, що на основі аналізу форм фінансової звітності, може бути побудована інформаційна система, яка формується для обґрунтування та прийняття стратегічних рішень користувачами на власний розсуд. Це пов'язано з тим, що основним завданням підприємства є надати інформацію для прийняття рішень користувачами, а відповідальність за правильність та ефективність прийнятих рішень звичайно ж залишається за суб'єктами прийняття рішень (при умові, що фінансова звітність та інша додаткова інформація є достовірною та придатною для прийняття рішень). Як видно з рис. 1, отримавши всі необхідні дані, які готуються різними структурними підрозділами підприємства (фінансово-економічний відділ, бухгалтерія, відділ прогнозування тощо) користувачу залишається на основі власних професійних суджень обрати одну із обґрунтованих альтернатив і забезпечити її практичну реалізацію та контролювати її виконання.

Отже, в широкому розумінні, розглянутий процес прийняття рішення об'єднує в своїй структурі підприємство та зовнішніх користувачів і передбачає:

- для підприємства – запропонувати зовнішнім користувачам (суб'єкт управління) узагальнену

звітну інформацію про об'єкт дослідження за допомогою форм та методів, які придатні для аналітичної обробки;

- для зовнішніх користувачів – полегшити процес розробки та підвищити якість аналітичного обґрунтування, підтримки та прийняття рішення.

Отже, на основі проведеного дослідження можна визначити організаційно-методичні особливості запропонованого комплексного інформаційного забезпечення основних стадій процесу прийняття стратегічних рішень, які об'єднані в такі структурні елементи, як:

1. Стандартні та спеціалізовані форми фінансової звітності, що відповідають якісним характеристикам та задовольняють специфічне поле інформаційних потреб зовнішніх користувачів.

2. Економічний аналіз обліково-економічної інформації, що міститься у формах фінансової звітності, представлених в пункті 1.

3. Прогнозування основних показників фінансової звітності, які необхідні для оцінки розвитку об'єкта дослідження в майбутньому (за допомогою, та на основі елементів 1 та 2).

4. Розробку інформаційної системи на основі оцінки ретроспективних (фінансова звітність, пункт 2) та перспективних (бюджетних, пункт 3) джерел інформації і комплексних показників, що характеризують об'єкт дослідження.

5. Процес вибору та обґрунтування рішення на основі інформаційного масиву, отриманого за допомогою вищенаведених дій (пункт 1, 2, 3 та 4).

Оскільки інформаційне забезпечення потреб зовнішніх користувачів на основі форм фінансової звітності здійснюється за допомогою аналітичних процедур економічного аналізу, то доцільно розглянути основні його методи, що використовуються такими користувачами для оцінки фінансової звітності та обґрунтування прийняття ними рішень. Дослідження фінансової звітності у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень тісно пов'язане з потребами зовнішніх користувачів, тому ми, у своїх дослідженнях, орієнтуємося на зовнішній економічний аналіз, що ґрунтується на даних та

показниках, які доступні зовнішнім користувачам (фінансова звітність). Система фінансово-економічного аналізу має цілий комплекс методів і прийомів, які здатні забезпечити підтримку та обґрунтування прийняття рішень. Однак, перед користувачами завжди постає вибір методів економічного аналізу, показників та коефіцієнтів, які вирішують завдання, що стоять перед ними. Як показує дослідження, найбільш поширеним методом, що використовується користувачами для аналізу фінансової звітності, є аналіз за допомогою коефіцієнтів. Здійснюючи такий аналіз, необхідно враховувати фактори, які впливають на результати аналізу в минулому і поточному періодах, і можуть проявитися в майбутньому. Виходячи з цього, корисність коефіцієнтів залежить від вміння їх правильно інтерпретувати.

Специфіка фінансової звітності в Україні (структура, форми, рівні розкриття інформації) у певній мірі є перешкодою для її розуміння зарубіжними користувачами, які, проводячи аналіз, можуть отримати хибні і неадекватні результати. Оскільки, стратегічною групою зовнішніх користувачів національної фінансової звітності є інвестори, то здійснимо обґрунтування вибору комплексного набору результативних фінансових показників, які характеризують їх потреби та відповідають процесу прийняття ними рішень. З урахуванням високої аналітики у вітчизняній фінансовій звітності, сукупність фінансових показників, що застосовуються в національній практиці коефіцієнтного аналізу є численною.

Зауважимо, що прийняття стратегічних рішень на основі національної чи міжнародної фінансової звітності повинно базуватися на комплексних фінансових показниках, обґрунтування доцільності застосування яких здійснимо на основі розрахунку важливого, для інвесторів, показника ефективності діяльності підприємства – рентабельності власного капіталу. Міжнародним аналогом такого показника є прибуток на власний капітал (ROE). Його економічна суть полягає у визначенні розміру чистого прибутку, що припадає на одну грошову одиницю власного капіталу (формула 1).

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток підприємства}}{\text{Власний капітал}} \quad (1)$$

При дослідженні змісту показника рентабельності власного капіталу встановлено, що він містить ряд показників, які можуть бути корисними для зовнішніх користувачів та впливають на його розрахункове значення. Це

зокрема показники оборотності, фінансової стійкості (структури покриття) та рентабельності, вплив яких можна виокремити за допомогою формули 2.

$$\frac{\text{* Виручка від реалізації}}{\text{** Активи}} \times \frac{\text{** Активи}}{\text{Власний капітал}} \times \frac{\text{Чистий прибуток підприємства}}{\text{* Виручка від реалізації}} \quad (2)$$

(Оборотність активів) x (Покриття власного капіталу активами) x (Рентабельність)

Як видно з розгорнутої формули рентабельності власного капіталу, на неї впливає оборотність активів (ділова активність), відношення активів та власного капіталу (мультиплікатор) і рентабельність продажу (ефективність). Використання цієї формули, по-перше, дозволяє зрозуміти високу аналітику даних, які використовуються при розрахунку, по-друге, визначити елементи, впливаючи на які, можна підвищити рентабельність власного капіталу, по-третє, аналітичність формули надає можливість користувачам виокремити вплив креативних та альтернативних факторів в бухгалтерському обліку на значення рентабельності за допомогою побудови та аналізу детермінованих факторних моделей, з урахуванням кількісних та якісних характеристик суттєвості.

Зокрема, Лазаришина І.Д. у своїх дослідженнях також визначає, що сучасні схеми прийняття управлінських рішень передбачають використання оптимальних моделей аналізу результативних показників, орієнтованих на забезпечення ефективного співвідношення “вигоди-витрати” [1, с. 108].

Основною перевагою ефективного використання функціонального набору комплексних показників є розуміння їх суті, змін у динаміці та структурі, що дозволяє з оптимальної кількості необхідних звітних даних отримати релевантну інформацію для прийняття дієвих та ефективних стратегічних рішень. Практичну реалізацію організаційно-методичних засад комплексного інформаційного забезпечення стадій процесу прийняття стратегічних рішень забезпечують стандартизовані форми документів для обробки показників фінансової звітності в інформаційний масив для прийняття рішень. Наведений процес розподіляється на складові блоки: вхідний (форми та моделі джерел інформації для аналізу), методичний (проміжний - методика аналізу та прогнозування) та вихідний (результативний – інформаційна модель об’єкта дослідження, що придатна для прийняття рішень). Розроблена система документування дає можливість комплексно охопити основні характеристики діяльності підприємства, надаючи широкий спектр значень фінансових коефіцієнтів та визначає базові показники для прийняття рішення, такі як базові карти фінансових показників (збір даних); базові карти-матриці (аналітична обробка даних); розрахункова карта-матриця (аналітична обробка даних); бюджетна карта-матриця

(прогнозування аналітичних та звітних показників); матриця прийняття рішень (набір обґрунтованих комплексних показників).

Кarti і матриці фінансових показників – це інформаційна система, що підвищує ефективність та зіставність інформаційного забезпечення, тобто це система збору, обробки, узагальнення, зіставності та передачі інформації користувачам для прийняття стратегічних рішень. Мета їх розробки полягає в забезпеченні стадій процесу прийняття рішень релевантною інформацією, що є основою для розробки нових моделей інформаційного забезпечення, які ґрунтуватимуться на запропонованих джерелах інформації. Основний принцип розробки таких документів передбачає, що релевантність представленої інформації відповідає інформаційним потребам зовнішніх користувачів і вимогам процесу прийняття стратегічних рішень, забезпечуючи їх ефективність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведених досліджень встановлено, що система інформаційного забезпечення стратегічного управління підприємством на основі облікової та звітної інформації повинна забезпечити надання цифрового масиву даних, який є релевантним для прийняття поточних і тактичних управлінських рішень у межах реалізації і досягнення поставлених цілей стратегічного характеру. Цілком логічно, що стратегічне управління діяльністю підприємства ґрунтується на цифровому масиві облікової інформації, обліково-аналітична обробка якої визначає ключові параметри діяльності підприємства, згруповані за однорідними показниками у формах фінансової звітності та за показниками фінансово-економічного аналізу.

Обґрунтовано, що основною метою обліково-аналітичної обробки інформації про господарські операції підприємства для інформаційного забезпечення користувачів фінансової звітності є формалізований механізм обробки релевантного інформаційного масиву даних, що є визначальними на шляху прийняття ефективних управлінських рішень стратегічного характеру. Успішне досягнення такої мети дозволить забезпечити ефективне функціонування підприємства у довгостроковій перспективі та прийняття стратегічних управлінських рішень.

Удосконалення інформаційного забезпечення потреб користувачів фінансової звітності на основі показників фінансової звітності піддається важкій оцінці, на відміну від впровадження прогресивних

технологій, де фактори економічного ефекту піддаються обґрунтованій числовій оцінці. Однак, розробка спеціалізованих форм фінансової звітності та впровадження карт-матриць фінансових показників має за критерій ефективності – підвищення економічної ефективності прийнятих стратегічних управлінських рішень та зростання довіри зовнішніх користувачів до показників діяльності підприємства.

Розробка та моделювання спеціалізованих форм фінансової звітності є сучасною вимогою механізму прийняття стратегічних рішень зовнішніми користувачами, та реалізується за допомогою підвищення аналітичності інформаційного забезпечення шляхом використання комплексних фінансових показників, як одного із засобів гармонізації, що характеризує всі сторони господарської діяльності підприємства,

та повинен відображатися в процесі складання бухгалтерської звітності для достовірного, повного і правдивого інформаційного забезпечення потреб зовнішніх користувачів.

Визначальними кроками на шляху побудови системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення стратегічного управління діяльністю підприємства є саме розробка основних етапів реалізації моделі стратегічного менеджменту підприємства. На кожному з цих етапів повинна бути інтегрована система бухгалтерського обліку і фінансової звітності таким чином, щоб забезпечувати належну інформаційну підтримку реалізації кожного елементу моделі стратегічного управління діяльністю підприємства та прийняття стратегічних рішень користувачами фінансової звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : монографія / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.
2. Бруханський Р. Ф. Побудова методик стратегічного управлінського обліку на підприємствах / Р. Ф. Бруханський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 9. – С. 27-36.
3. Гуцайлук З. В. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку / З. Гуцайлук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 14-19.
4. Друри К. Управленческий и производственный учет. Учебник [Текст] Перевод. с. англ. / Друри К. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 1071 с.
5. Петрук О.М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку в Україні: стратегія, гармонізація, регламентація. - Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.06.04. - бухгалтерський облік, аналіз та аудит. - Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Київ, 2006.
6. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 334с.
7. Сорокін М. Матриця фінансових показників // Фінансовий Директор. - №9.-2006р.- с.58-64.
8. Шеверя Я.В. Фінансова звітність в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09. - бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет, Житомир, 2011. – 200с.

REFERENCES

1. Brukhanskyu, R.F. (2014). Accounting and analysis in the system of strategic management of agricultural entrepreneurship: a monograph [Oblik i analiz u systemi stratehichnoho menedzhmentu ahrarnoho pidpryyemnytstva: monohrafiya]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
2. Brukhanskyu, R.F. (2014). Construction of methods of strategic management accounting in enterprises [Pobudova metodyky stratehichnoho upravlins'koho obliku na pidpryyemstvakh]. Accounting and Auditing - Bukhhalters'kyu oblik i audyt, 9, 27-36 [in Ukrainian].
3. Gutsailyuk, Z.V. Forecast (strategic) accounting and modern problems of accounting theory [Prohnoznyy (stratehichnyy) oblik i suchasni problemy rozvytku teoriiy bukhhalters'koho obliku]. Accounting and Auditing - Bukhhalters'kyu oblik i audit, 2, 14-19 [in Ukrainian].
4. Druri, K. (2005). Management and production accounting [Upravlencheskyu y proyzvodstvennyu uchet]. M.: UNITI-DANA [in Russian].
5. Petruk, O.M. (2006). Development of the national accounting system in Ukraine: strategy, harmonization, regulation [Rozvytok natsional'noyi systemy bukhhalters'koho obliku v Ukrayini: stratchiya, harmonizatsiya, rehlamentatsiya]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Pushkar, M.S. (2006). Creative accounting (creating information for managers): Monograph [Kreatyvnyy oblik (stvorennya informatsiyi dlya menedzheriv): Monohrafiya]. Ternopil: Carte Blanche [in Ukrainian].

7. Sorokin, M. (2006). Matrix of financial indicators [Matrytsya finansovykh pokaznykiv]. Financial Director - Finansovyy Dyrektor, 9, 58-64 [in Ukrainian].
8. Sheverya, Ya.V. (2011). Financial reporting in the decision support system [Finansova zvitnist' v systemi informatsynoho zabezpechennya pryunyattya rishen']. Candidate's thesis. Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr [in Ukrainian].

Отримано 15.09.2021